

۱۳۲۷

آبونه

سنه لك آلتی آیلق
تورکیا ایچین ۴۰ غروش ۲۵ غروش
ممالك اجنبیه ایچین ۱۰ فرانق ۶ فرانق

نسخه سی ۵۰ یاره

دوردنجی سنه

ایجتیهاد

مؤسسی

عبدالله هودت

اداره خانه

ایستانبول ، جفال اوغلنده دائره اجتهاد
Adresse: Idjtihad Constantinople

نومرو ۶۱ — ۱۱ نیشان ۱۳۲۹

حریت فکریه یه خادم ، پنجشنبه کونلری چیقار ، اقتصادی ، اجتماعی ، ادبی مجموعه

کورور کورمز - اونی یاغلامق وتعمیر ایتک ایچون هیچ
برشی یامادن - باشقه ما کینه لره کوزدیکن برما کینیستک
حاله بکزه یورز ...

— ارنکوی : ۶ نیسان ۳۲۹ —

ساطع

حواج قانونی مر

قوانین اساسیه مر

بزم تاریخ قانونیزده ایکی مهم یا کاشلنی قید و تثبیت
ایدیورم : جودت پاشانک مجله احکام عدلیه سی ؛ مدحت
پاشانک قانون اساسیسی . مجله یی نه دن بیوک برخطوؤ
ارتجاع تلقی ایتدیگمی « اسلامده وجوب تجدد » [۱] ده ،
وبو « حواج قانونیه مر » سلسله سنک دیکر فصلارنده شرحه
لازم کلن توضیحاتده بولندیغم کبی پک یقینه نشر ایدیله جک
اولان « اتحاد اسلام » نام جلد مک « اجتهاد » فصلنده
عریض و عمیق بیان اتمکده سم .

بوراده بر آرز مدحت پاشان بحت ایدلم :

شبهه سز ، مدحت پاشا ، عثمانلی ملتک یئتشدیردیکی
اعاظم دندر . بو ذاتک حسن نیتی ، غیری ، ملتیه بیوک
بیوک خدمتار ایتک ایسته دیکی انکار اولونه ماز . آثاری
کوچک کورمک ایسه فکرجه بیوک برکفران نعمتدر .
مدحت پاشا بیوک بر والی ، مقتدر بر اداره قوماندانی ،
قابلیتی بر جدددر . طونه ده ، بغدادده بو اولوالعزم عثمانلینک
میدانه کتیردیکی شیر دیه ییلیرم که نامنک الی الابد خیر ایله
یادی ایچون بر سبب واقیدر .

فقط پسقو لوزی و قانون اساسی مسئله سنه کلنجه ایش
دکیشیر . مدحت پاشا ، عقیده عاجزانه مچه ، فطانت و کیاست ،

[۱] « اجتهاد » ک ۳۹ ، ۴۰ ، ۴۱ نجی نسخه لرینه مراجعت

اولنه .

بو محالاماده منطقدن ذره قدر اثر وارمیدر ؛ « جیم آلیف » ک
نه ایچون « جا » ، « دال واو » ک نه ایچون « دو »
اوقونه جغه عقل ایردیرمک قابل میدر ؛ « جیم » دینیه -
جکنه یا « ب » ت کبی « جه » و یا خود « ر » خ
وزنده « ج » دینیلسه ، « آلیف » دینیه جکنه « آ »
« واو » دینیه جکنه « ئو » دینیلسه ... محالاما یوزقات
دها منطقی و بالتیجه دها سهل التفهم بر شکل آلمش
اولمایه جقمی در ؟

مکتبلر یزده معتاد اولان اصول تدریس ،
هجالردن هر برینک آیری آیری ازرله نهمه سنی استلزام
ایدر ؛ بو اصول تدریسده محالامایه محاکمه واستدلالک
همان هیچ معاوتی اولماز :

بر چو جوق « جیم آلیف » ک « جا » ، « ری آلیف » ک
« را » اوقونه جغنی اوکره نمکله « قاف آلیف » ک « قا »
اوقونه جغنی استدلال ایده مر ؛ حالبوکه « ج-آ » نک « جا » ،
« ر-آ » نک « را » اوقونه جغنی اوکره ندکدن صوکر
« خ » وزنده تلفظ اولونه جق « ق » ایله « آ » نک « قا »
صورتنده اوقونه جغنی استدلال ایتکده هیچ کوچک
چکمز .. اونک ایچون ألفبائی برنجی صورته اوکره نمک ،
ایکنجی صورته اوکره نمکدن قات قات دها زور اولور ..
شو حاله کوره ، شبهه ایتهمک لازم کلیرکه ، اصول
تدریسی اصلاح ایتکله ، چو جوق لک اوقویوب یازما
خصوصنده چکدکلی زحمتی پک چوق آزالتمق قابلدور .

بن ، ایسته - خطوط اساسیه سنی کوستردیکم -
بوملاحظه لره بناء ألفبامزی دیکشیدیرمک لازم اولدیغنی
ادعا ایدنلرک فکرینه اشتراک ایتیمورم ، ایلیمزده کی ألفبائی
اتمام ایدره ک ، املا مزه انتظام ویره رک ، اصول تدریسی مز
اصلاح ایدره ک - .. یازیمزده کی مشکلاتی ازاله ایتک
قابل و لازم اولدیغنه اعتقاد ایدیورم .. وظن ایدیورم که :
اصلاح واکمال ایچون هیچ برشی یامادن « آخ » ، بوالفبامز ؛
دیمکله ، اوکنده کی ما کینه نک سرعتله ایشله مدیکنی

اصرار ايله ادعا ايدرم كه مدحت پاشا و شرکاسی دوشونمديلر .
واقعا رنك دينی و ملينك محافظه سنه و خاندان عثمانك وقايعه
حقوقه دائر قانونه برابری اساسلی سطر ادخال ايتديلر .
فقط بونلرک مواد مختلفه يه درجندن مقصد سوخته لرك
مقاومته قارشى كيكدى . شوراسنى ده علاوه سويليه يم كه
عبدالحميدده بعض نقاطك يكي قانون اساسی يه درجى ايچون
خيلي چالشمشدى .

ايشته ، بو ۹۳ قانونی ، هيچ بر نتیجه ویرمدي . بر
قانون اساسينك محافظه احكامی ايچون براستحکام لازمدر .
بوده ، الحق ، ملتدر . بر بچق سنه صكره ، وقتا كه خاقان
سابق قانون اساسی يي سالنامه لرك باشنه دفع و تبعيد ايتدى ،
هيچ بر اهيتملى مخالفت كورولمدي . ايلك مجلس مبعوثانه
رياست ايدن احمدوفيق افندي ، ايكنجى مجلسى و بناء عليه
مشروطيتى صدر اعظم احمد و فيق پاشا قيافته كيره رك الفا
ايتدى . مادام كه ملت بومشروطيتى محافظه ايدمدي ، ديمك
اولور كه اومشروطيت او ملته كوره دكلدى ...

شوراسنى استطراداً و كمال اهميته سويليلم كه بو
مسرو داندن بزم مخالف مشروطيت اولديغمز آكلا شلمسون .
مشروطيتك آن اعلانندن برى اك ايلرى اساسات حريت
كرك قالاً ، كرك قلماً مدافعه ايدنلردن بلكه برى يز .
بز ، صوك درجده حريت طرفدارى يز وهر مسئلته نك ،
ايركج ، حريت ايله حل ايديله جكنه ، اسارت ادوار
سابقه نك ، حريت ايسه استقبالك سائق مقدراتى اولديغنه
واوله جغنه « قالوا بلى » دن برى قانع و قائلز .

شوقدر وار كه پسيقولوژى تدقيقاً مزه استناداً ديرزكه
بعض ايلرى وياكلش ، ياخود ترس وچا پراشيق فكرلر ،
مزاج ، نبض ، طبيعت ، سجيّه ، قابليت ، استعداد نظر
ابتصاره آلمه دن ياييلان قانونلر عكس العمللر توليد ايدر .
غايه حريتدر . بوكا وصول ايچون نه يابملى ؟ بتون يگون
حريتى بردن مى بخش ايتملى ، يوقسه الهامى يي آكا حاضر المى مى ؟
اكر حريت بردن بزه ویريليرسه بوندن آنارشى چيقار .
نته كيم نارشيد بر چوجغنه ثروتى كاملاً تسليم اولنورسه آكا

ايجاد و اختراع ، احوال روحيه و امزجه مليه يي كشف
خصوصنده بك ايلرى كيتميان بر رجل حكومتدر . مدحت
پاشا بزده بر انقلاب ادارى وجوده كيتيرمكه اشتغال
و اداره مزه شيمه تعقيب ، فكر انتظام تخملىرى القا ايتسه
ايدى هر حالده بوكون شهرتى دوبالا اولور ، اداره خيلندن
خيلي به تنظيم ايديلير ، ويوك بر بحران « مشروطى » يه
كرفتار اولمازدق .

مدحت پاشا بر انقلاب يابچق ايسته مش ، بر شيلر
دوشونمش ، وفادار دوستلر بولمش ، لازم كلن وسائلطى
الده ايتمش ، خلاصه ، محير العقول متانتلرله اجرا آتده
بولنهرق سلطان عبدالعزيزى خلع ايتديرمش ، مراد
خامسى اجلاس و عبدالحميدى الده ايتمش و عاقبت ۱۲۹۳ ده
قانون اساسى يي اعلان موافق اولمشدر . فقط بو قانون اساسى ،
درجك اول ، مهممل بر اقيه رق دور اول مشروطيتيمز
افلاس ايتديكى كى بحث ايديلن انقلابده نقش بر آب قبيلندن
اولهرق بر تاثير بر اقامشدر .

مدحت پاشا - شورالرينى عائله خاطر اته استناد آسويليورم -
زمانك فرانسزجه بيلنلرينى طوپلامش ، بلچيقادان بر
قانون اساسى نسخسى كيتيرمش ، بر قاچ « آقاده ميقي »
اجتماع وقوع بوله رق ميدانه بر « ترجمه » كلسنه موفق
اولمشدر . اكر قارلرم بو « ترجمه » كه سنه اعتراض ايدرلر سه
آنى « اقتباس » لفظيله تبديله محذور كورم . اوزمانلر
شيمه تدقيقدن زياده شيمه تقليد وارمش . سطحى بر نظرله
أوروپانك ترقياى ، تكاملاتى ، ثروتى ، علم و عرفانى ،
سعادت و رفاهيتى كورولمش و بوجاييه وصول ايچون آنلرك
اك اساسلى ، اك يوكسك قانونلرى اولان « قونستيتوسيون » ك
اقتباسه همت ايدلمش ! ايشته اوقدر . فقط عجبا بزم ملتيمز
نه كى سوائق تاريخيه ، روحيه ، دينيه ، تربويه نك محصله -
سيدر ؛ هر قانون هر يرده تطبيق ايديله بيليرمى ؛ روحنى
دكشدير مهن بر ملت مؤسساتى تبديل جرائنده بولونه -
بيليرمى ؛ بونك امثال تاريخيه سى وارميدر ؛ بويله نتيجه سى
مهم بر تجربه معضليه كيرشمك جائز ميدر ؛ بوجهتلى ، كمال

امله دلبسته دکلدر . تبعه من ایچنده اعدا من دن دهادشمن اهالی واردر . نصل اولورده ، بز ، اساسات اسلامیة و عثمانیه منی ، ترکک اساسی اونوته رقیان برتجر به سیاسییه ده بولینورز ؟ جوار مرده کی هیئت و حکومتلردن عبرتین اولمقدی ؟ بر آز امثال آراق اولسون عقل و خیالزده کلدیمی ؟ دیه بیلیم که بوسنه دولتمزک انهدام قسمیسنک پسیقولوزی اعتباریله اسبابندن بریده « بحران مشروطی » مزدر .

قانون اساسی هر درده دوا بر شاهدارو فرض ایدلدی . او یونجاغه قایلیمش چوققلر کی بز بازیچه مشروطیت ایله آلداندق ، اداره بی اونوتدق . عثمانلی ایمرطور لغنده قیامت قوبدی . ایتالیا ، بولغار ، یونان ، صرب ، قره طاغ و آنلرک ضمیمه بتون علم نصرانیت و اوروپا مقدس وطن منی تاراج و غصب ایتدیلر .

بز - تکرار ایدلم - قابلیت تربیتکاری بی اوله حق ، کندمزه مخصوص بر قانون اساسی لازمدر . شمیدیکی قانون اساسی بر « برکذارتاریخی » اولمق اوزره کتبخانه لر مزدن بشقه بر محله یروطما ملیدر . پارلمان تاریم اصولنک بر چوق منافی اولمقله برابر پک اساسلی مخاذیریده واردر . کچن کون فرانسییه بر سیاحت مهمه اجرا ایدوب کلن تونسلی علی باش حامیه افندی رفیقمز - که بو کونکی رجال اسلامیة نک اک متمیزلر ننددر - ایله فرانسه نک اختلافات داخلیه سنه دأر عریض و عمیق کوروشیوردم . علی افندی فرانسه نک عاداتا بزم اداره مزه یا قلاشان تذبذب اوزون اوزادییه آکلاتدقدن صکره بتون بوضعفک سببی پارلمان تاریمز اولدیغنی سویلیدی . حق درکاردر . اوحالده ، بز اطفال شیرخوار مشروطیت ، نصل اولورده چوجوغک بیجاقله اوینامسی قیلندن بویله آتشین مسئله لرده استعجال کوستریز . بز آنجق قوای تاریخیه منی تکامل ایتدیرمک صورتیه آدم اوله بیلیرز . بزم ترقیمز ایچمزدن کلیدر . ذاتاً شمیدییه قدر هیچ بر هیئت تاریخیه بشقه درلو نصیبه دار فیض تعالی اولما مشدر .

حکومت مزک شکلنه علناً معترضم . ایجاب ایتسه بوقانون

خدمت ایدلمش اولماز ، بالعکس اوباردی اوبامراهقه ویرمک آنی دکره آتمقله مساوی اولور و بناء علیه بومعامله اوچوجق حقنده برظلمدر .

ایشته آشانی یوقاری ۹۳ قانونی بونیجه بی ویردی . بز بهرماهیت تربیتکاری بی اولان بر قانون اساسی لازمدر . بز اوله بر مشروطیت لازمدر که آنارشیه محل ویرمسون و بز ای که مهم حقوق حریه نک استعمالنه قابلیت پیدا ایتدیره جک مرتبه ده یتشدیرسون ! ایشه مسئله بوندن عبارتدر .

مدحت پاشایه توجیه ایتدیکم تیراعتراضی اخلاصکاری بولندیغ اتحاد و ترقی جمعیتنه ده عیناً حواله ایدرم . بو خصوصده مدحت پاشا نه ایسه اتحاد و ترقیده اودر . ده ایلارییه کیده جکم : قطعاً بر شخصیات مسئله سی اولماق اوزره شونی بر مورخ لسانیه سویلیه جکم که جمعیت ، اوان مظفریتنده ، هانکی اساسات حقوقیه و مشروطیه به تابع اولدیغنی بیلیموردی . حتی محافظه کار می ، حریت پرور می ؟ نه اولدیغندن خیر دکلدی . بونی مادی بر مثال ایله توضیح ایدیم : ۹۳ قانون اساسی عیناً اعلان اولندی . بو آز کلدی . دولت پارلمانه تر اولدی . صره بو ، عینی اتحاد و ترقی جمعیتنه چوق کورولدی ؛ ویریلن استرداد ایدلمک ایسته ندی ! ظن ایدرم که دولتمقدراتی موضوع بحث اولان بر مسئله ده بوقدر بوقلمونلق شایان عفو دکلدر .

نه دن اتحاد و ترقی جمعیتنک بر اساسلی نظریه سی اولسون ؟ مادام که جمعیت مقدرات دولتی الینه المشدر ، بز ، اهالی ، آندن جید و سالم ، قطعی ولایتیغ بر فکر و مسلک ایسته مک صلاحیتی حازدر . بوجهتی - برخلاف کیر ، بر رقیب ، بر دشمن ، یا خود بر مأموریت و یا شرف سائی صقیله دکل اسباب انحطاط مزک محریسی صقیله اتحاد و ترقیه عرض ایدرم . مملکت مز صوک درجه ده غیرمتجانس Hétérogène در . بودولت مختلف اقلیملری ، پک متنوع قابلیت و سویه ده آدملری احتوا ایدر . کذلک اهالینک جمله سی عینی غایه

شو آنده بيليورم بوتون تورکيا ايمپراطورلغنىڭ قلى بر منگنه آلام ايچنده در . هرکسك آغزنده « بوقاينه دوشدى، شو ذاتلر قاينه يي تشكىل ايتملى، شو ذاتلر قاينه يي كيرمه ملى . مجلس مبعوثان اغو ويكىدن انتخاب ايدلارسه مشروطيت حال طبعييسنده بولونماز، امنيت وقوه مليه تأسيس ايتمز الخ » كې سوزلر دولاشيور . بن بولرى دوشونمك، كورمك، ديكلمك حتى ايشيتمك بيله ايسته ميورم ! بيليورم . كه فردك اخلاق وشعارى ماضيسنك، ميراث جسمانى وروحانيسنك محيط جغرافيايى واجتماعيسنك . حاصل . تربيه طبعيه ومعشره سنك ناصل محصله سى ايسه برملنك بولتيقه سى ده ، تماماً ، عيني مؤثرلك فقط عموميت افراديى ملت اوزرينه اجرا ايتدىكى تأثيرات ماضيه وحاضره نك اويله جه محصله ويكوفى در .

محصل لك نوعى معلوم اولونجه حاصله نك نه اوله جفنى بيلمك هنر صاييلماز .

بوكونكى « پرونويجه مهنه تو » بوندن اولكيسى ، ۱۹۰۸ سنه سى آغستوسنده ايراد وطبع ايتديكم (بر خطبه) عيناً تقرس ورؤيت اولتمش بولونور . اسباب ومنشاء مرض بيلندكدن صوكره اعراض وانذار كنديا كندن معلوم اولور . بو بولده دوشون ايچين ، بوكون اورته ده غير منتظر هيچ برشى بوق ديمكدر . يالكر چيلاق كوزله كورولمىلى كورنلر جه ايش تماماً برعكس در . اولنر متلاشى ، متهالك بيرحال ايچنده يالكر اعراضى كورمك ، يالكر اعراضى باغيرمق سائقه سنه ترك عنان ايدرلر . بيلمك كركدر ، كه مزمن خسته لقلر ، مزمن تداويلر ايستر ، بويوك وعاصى دردلره بويوك وجسور دوالرله مقابله اولونور . نهم اعراضى قاله آلاما يرق ، موسمسىز ، مناسبتمىز بروضوع اوزرينه ، معارف اوزرينه هم بلغارستانده معارف ابتدائيه اوزرينه يازديغى كورن وبوكا قيزان قارئلرلك حضررينه « اور فقط ديكلم ! » ياخود « قيز فقط اوقو ! » ديسهرك جيقمايى مديبرانه بولدم .

بلغارستان حكومتى ده دونا بزم ايكي ولايتز اولان بر كوچوك خطله ده وبوايى ولايت اهااليسنك تشكىل ايتدكلى بر حكومت اولديقندن . تركيا ايمپراطورلغنه بوفعال ونازه حكومتى هر تقدىم ايتدكجه بر دفعه ده اندام آيينه سنى تركيانك اوكنه سورده جكم . بواندام آيينه سى بويوك البسه مغازه لرنده اولدينى كې اوافق تكررلكلر اوزرنده ووافق بر آياق ضربه سيله مطلوب استقامته يورويهرك مطلوب نقطه ده طورديريلير ...

بو سطرلر يازيلديغى زمان ، بن (حق) غزته سنك هر جمعه ايرته سى كونه بر مقاله مخصوصه درج ايتديرييور وهان بوتون مقاله لريى بلغارستانه دائر

اساسى يه يمين ايتم ؛ افكار مشروطيت پرورانهم باقى قالمق اوزره .

سفينه دولتى - كه بوكون فنا حالده قاره يه او طور مشدر - قورتارر قورتارماز درحال تعمير كركدر . بو تعمير ايسه قانون اساسى يي دكشديرمكه اولور . بو خطالردن فراغت ايتلى يز .

نه كې اساساته اتباعاً قانون اساسينك تعديلى ويا تبديلى لازم كلديكى بوندن بر آز اول انتشار ايدن « مقدرات تاريخيه » مده سويلش ايدم . بوجهتلى بوراده تكرر ايتمك ايسته م .

يالكر شوراسنى اهل وطنه خاطر لاتمايى كندمه بروظيفه تلقى ايدرم : بومهم مسئله ايله اوغراشمه نك زمانى بزم ايچون اك مهم بر فلاكت اولان معاهده صلحيه نك امضا اولونه جنى كوندر . اوكون ، اودقيقه طويدن اصلاحاته - كه بونك برنجيسى حكومتك تقرير شكل وهيتيدر - باشلاماز ايسه ك واى بزم حالزه . اوقريق دوكونك تكنه ، طاغ كې بالقان ، انكليز ، روس ، فرانسىز ، طالغلى ايچنده آنجق برقاچ سنه ده چالقانه بيلير ؛ عاقبت ، اعدانك نفوذ وحلولى ويا طوغريدن طوغرى يه خصوصتى اوقوجه « تيتانيق » ك قارشيسنه بوز آطه لر ينك چيقمى ايله اوقيانوسك اعماق مظلمه سنه دفن ايدلدىكى كې ، بزم سفينه دولته زده صحائف تاريخ آره سنده محو اولور كيدر .

حى على الصلاح ! حى على الفلاح !

يكي كوى ۴ نيسان ۱۳۲۹

مهمل نورى

وور ! فقط ديكلمه !

ارزنجان ده باطلايان بومبه سويله تيور .

۱۸ تموز ۱۹۱۱ تاريخنده (حق) غزته سنك جمعه ايرته سى كوني مقاله مخصوصه سنى بوعنوان ايله يازييوردم عينا شو سوزلرله سوزه باشلاييوردم :